

30 år med Gerontologi

Det er 30 år siden, Gerontologi udkom for første gang. Baseret på interviews med de tre tidligere redaktører, Henning Kirk, Christine E. Swane og Anne Leonora Blaakilde, fortælles her historien om et tværfagligt pionertidsskrift

I 1985 udkom første nummer af Gerontologi. 30 år, 116 tidsskrifter, tre redaktører og et navneskift senere overtager artiklens forfatter, i samarbejde med Aske Juul Lassen, redaktørposten. Med afsæt i en nysgerrighed om den historie, vi ikke uden en vis ydmyghed nu fører videre, har jeg interviewet de tre foregående redaktører – Henning Kirk (redaktør 1985-1998), Christine E. Swane (1998-2004) og Anne Leonora Blaakilde (2004-2014) – og læst i tidligere numre. Her følger en fortælling om tre årtier med tidsskriftet Gerontologi, der fletter sig ind i historien om dansk gerontologi.

Et skib sætter sejl

Tidsskriftet *Gerontologi og Samfund. Nyt om aldring, alderdom og ældrebefolkning* blev søsat i 1985 med Henning Kirk ved roret. Daværende formand for Dansk Gerontologisk Selskab, professor, dr.med. Andrus Viidik, sammenlignede i første nummer DGS med et rederi, redaktionskomiteen med en besætning og det rådgivende panel med et skibstilsyn. Samtidig skulle et fagråd sikre viden og ballast af forskning og udviklingsarbejde.

Gerontologi og Samfund voksede ud af et frugtbart miljø i DGS med ambition om at skabe et unikt tidsskrift, der kunne

formidle forskning og udviklingsarbejde i samspil.

Henning Kirk:

"Vi bevægede os i et spektrum mellem filosofi og praktik. Dengang fandtes der en del viden om praksis, sygepleje, plejehjemsforhold, og hvordan man kunne hjælpe mennesker med geriatrike problemer. Men der var ikke så meget omkring filosofiske aspekter, og det var vi med til at føre ind i debatten, sådan helt grundlæggende. (...) Det var pionerindsatsen." (Interview 15-01-2015).

Tværfaglighed var et af nøgleordene i arbejdet. Der skulle bringes viden fra forskellige, videnskabelige grene og formidles på tværs af fagskel. Redaktionskomiteen med psykolog (og senere leder af Center for Gerontopsykologi) Pia Fromholt, stadsbibliotikar Karl V. Thomsen, psykolog og geriatrer Jørgen Worm afspejlede hensigten om bredde og skulle i samspil sikre tværfaglige kompetencer i det redaktionelle arbejde. Kigger man på arbejdstitlerne for fagrådets 32 medlemmer, der i en årrække fungerede som rådgivende redaktionskomité, får man derudover indblik i, hvor vidt det faglige spænd rakte: fra ernæring og

ergoterapi, arkitektur, biologi, hjemmepleje og sundhedsoplysning til kultur, klinisk farmakologi og økonomi.

Samtidig var ambitionen at skabe en frugtbart forbindelse mellem forskning og praksis. Gerontologisk viden om de ændrede betingelser, der kan opstå med alderen, skulle ud blandt de mennesker, der kunne udfordre den og bringe den i spil. Det afspejlede sig i navnet *Gerontologi og Samfund*:

Når "Samfund" kommer med, håber vi, at skibets kurs ligger fast: Der er behov for at få sammenhæng mellem teori og praksis inden for ældreområdet. Det nytter ikke, at viden skabes stående med begge ben solidt plantet i den blå luft, når der er så mange jordnære problemstillinger inden for ældreområdet. (Kirk 1985, p. 3).

For at understøtte forbindelsen etablerede man et rådgivende panel bestående af socialrådgiver Grethe Brodersen, sygeplejerske og plejehjemsforstander Birgit Mikkelsen, sygeplejerske og hjemmeplejeleder Kathrine Petersen, samt Joan Høj Thomsen, der fungerede som beskæftigelsesvejleder.

Når et skib sættes i søen på sin jomfrurejse er det altid et spørgsmål, om det er sødygtigt. Første nummer blev sendt ud til 2300 interesserede med invitation til medlemskab. Der blev åbnet op for kollektivt medlemskab, så kommuner og institutioner også kunne blive medlemmer. Det viste sig at være en klog ide. Allerede to måneder efter var medlemstallet fordoblet og den økonomiske basis for drift af tidsskriftet sikret.

Aldring som problem

I 1985 havde den gerontologiske dagsorden længe været præget af læger og geriatres

Jeg synes ikke, der er nogen mening i at lave forskning, hvis ikke det er til folket, simpelthen! Der er jo nogen, der skal læse det, ellers synes jeg, det er helt ligegyldigt. Det skal være til glæde og gavn for alle, og alle skal kunne følge med i, hvad der foregår

(Anne Leonora Blaakilde, interview 14-01-2015)

medicinske blik på alderdommen. Forløberen for DGS, "Dansk Selskab for Alderdomsforskning", blev stiftet i 1946 og bestod da af 12 medlemmer med medicinsk og naturvidenskabelig baggrund (Geill 1986). Når der skulle skrives lærebøger og andre større udgivelser om gerontologi, så var det sygdomsorienteret og med fokus på, at alder svækker. Alderdommen blev fremstillet som en diagnose i sig selv, fortæller Henning Kirk.

I dette miljø blev kimen lagt til hans senere doktordisputats, der undersøger konstruktionen af alderdom som kategori i 1800-tallets lægelitteratur.

Fra 1980'erne udviklede gerontologien i Danmark sig meget:

Indtil 1980 var gerontologi læren om alderdommens svækkelse. Så derefter åbnede man mere og mere op for muligheden for at mennesker kunne forblive aktive, leve selvstændigt, selvhjulpent, og der kom også mere viden om, at stigende alder kunne bringe vækst i viden og visdom. (Kirk, interview 15-01-2015).

Det var noget nyt og anderledes dengang at tænke om aldring som noget, der ikke bare akkumulerede dårligdomme, men også noget positivt. Et livsløbsperspektiv blev introduceret fra starten:

Aldringen starter ikke på et bestemt tidspunkt i den enkeltes tilværelse. Alderdommen er resultater af påvirkninger og processer, som udspiller sig i hele livsforløbet. (Kirk 1985, p. 3).

Kendte og markante personer, der også var ældre, inviteredes til at skrive kronik med udgangspunkt i hvad, der havde bragt dem dertil, hvor de befandt sig nu, og hvor-

dan de oplevede at blive ældre. Forfatter og socialrådgiver Hanne Reintoft, tidligere socialminister prof. Bent Rold Andersen og professor i litteraturhistorie Frederik Billeskov Jansen var blandt bidragyderne de første år. Under overskriften *Den enkelte er ikke et gennemsnit* tog Hanne Reintoft i den første kronik af denne art livsløbsperspektivet op og placerede det enkelte menneske i en samfundsmæssig kontekst:

Et individ har krav på at blive forstået i sin helhed – som produkt af et levet liv med ethvert livs særlige betingelser og erfaringer. (...) Ethvert menneske må forstås i sin samfundsmæssige sammenhæng, sin samfundsmæssige væren.

Om grundholdningerne i ældreomsorg skrev hun kritisk: *Det produktive menneske sættes højt. (...) og materiel velstand prioriteres. De unge, de udstødte og de ældre lider svært under disse grundholdninger. En egentlig ny kultur omkring og respekt for ikke-produktive/-travle/-velindtjenende samfundsgrupper har ikke fundet fodfæste. (Reintoft 1985, p. 15)*

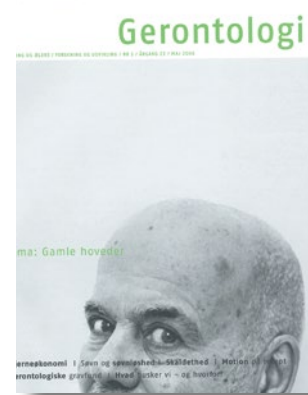
Set i forhold til nutidens fokus på aktivitet og selvstændighed, kan Hanne Reintofts kritiske kommentarer i mine øjne stadig gælde som et relevant indlæg i den gerontologiske debat her 30 år senere.

Set med datidens overvejende medicinske perspektiv optrådte ældre ofte som patienter og klienter, og gennem formidlings- og forskningsartikler, og gennem stemmer som Hanne Reintofts, var *Gerontologi og Samfund* med til at nuancere og udvide opfattelsen af ældre mennesker til også at omfatte samfundsmæssige, sociale og psykologiske aspekter. Tidsskriftet var et kritisk og anderledes indspark i et overvejende problemorientere-

Tidsskriftet Gerontologi kan med denne udgivelse fejre 30 års Jubilæum. På baggrund af interview med de tre foregående redaktører, Henning Kirk, Christine E. Swane og Anne Leonora Blaakilde, fortæles her historien om en pionerindsats med et tidsskrift, der for tre årtier bidrog med et anderledes, kritisk og nuanceret blik på aldring og ældre og var med til at udvide rammerne for, hvad gerontologien indeholder: fra et overvejendes medicinsk perspektiv udvidedes horisonten til også at indeholde humanistiske, samfundsmæssige, og i særdeleshed tværfaglighed aspekter. Dengang som nu er ambitionen at bringe refleksion og viden om både forskning og udvikling på tværs af fagskel og videntraditioner.

Louise Scheel Thomsen er antropolog og ph.d. studerende ved Københavns Universitet, Center for Sund Aldring. Sammen med Aske Juul Lassen er hun ny redaktør på Gerontologi. lsthomasen@gmail.com.

Forsider gennem tiden.

ret og medicinsk orienteret fokus på ældre og aldring.

Skibet skifter kaptajn

I 1998 takkede Henning Kirk af efter 13 år ved roret. Kultursociolog, ph.d. og da også leder af Gerontologisk Institut, Christine E. Swane, overtog. *Hvordan vil denne unge pige kunne fylde Hennings kaptajnmantel?* spørger Andrus Viidik i årets første leder under den sigende overskrift: *Skibet skifter kaptajn*. Interessant at læse i et tidsskrift om aldring og alderdom – ligesom for høj alder kan betyde potentiel svækkelse, men også potentielt større visdom, kan for lav alder tilsyneladende betyde for lidt erfaring og visdom. Viidik maner dog hurtigt eventuelle bekymringer til jorden, idet han slår fast, at han er *overbevist om, at det vil ske uden problemer: Hun har samme alder som Henning havde, da han begyndte redaktionsarbejdet*. Christine havde skrevet ph.d. om hverdagen med demens, og hun var med til at fastholde en kurs, hvor kulturelle, sociale, samfundsmæssige og psykologiske perspektiver på aldring bidrog til at tegne mangfoldige billeder af datidens ældre. Hverdagslivet blev også i sig selv genstand for forskning. I en leder fra 1999 kan man således læse, at:

Det sjoveste var, når vi udvidede rummet for, hvad gerontologi har at gøre med – altså det filosofiske og det historiske og også overordnet med politik, økonomi og samfundet.

(Henning Kirk, interview 15-01-2015)

Hverdagslivsteori og -forskning peger på at den sociale dimension – relationer mellem mennesker i nutid, fortid og den forventede fremtid – er afgørende for menneskets oplevelse af at have et godt liv; meningsfylde i tilværelsen om man vil. (Swane 1999, p. 3)

Samtidig fortsattes den redaktionelle linje med nænsom balancering af forskning og udviklingsperspektiver.

Næste kaptajn, kulturforsker Anne Leonora Blaakilde, overtager roret i 2004. Meget havde ændret sig i de næsten to årtier, siden *Gerontologi og Samfund* blev sat i søen. I forbindelse med redaktørskiftet ser formand for DGS, psykolog og lektor Karen Munk, tilbage på de foregående næsten 20 år med disse ord:

"Mens det meste af samfundet knapt havde opdaget den verdensomspændende demografiske udvikling af historiske dimensioner, arbejdede den første bølge af gerontologer imod de samfundsmæssige odds, men med historiens skjulte medvind (...). Den store opdagelse i perioden var: at en række fænomener, som man tidligere anså for at være uundgåelige omstændigheder ved aldringen, viste sig at være undgåelige omstændigheder ved livsløbet, samt at plasticitet og

alderdom ikke er hinandens modsætninger." (Munk 2004, p. 3).

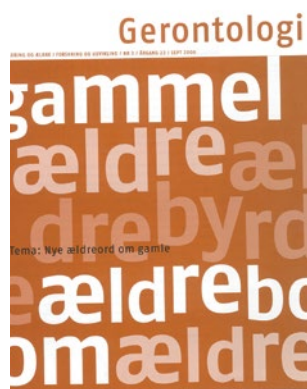
Gerontologi og Samfund og forskergruppen på daværende Gerontologisk Institut, samt Videnscenter på Ældreområdet, var med til at sætte dagsordenen på ældreområdet i Danmark. Mange perspektiver på aldring, som i dag har vundet større lydhørhed, fx at aldring ikke først starter den dag, man fylder 65 år, har tidsskriftet og det daværende forskningsmiljø bag i høj grad været med til at bringe på banen i dansk gerontologi.

Da Anne Leonora Blaakilde blev redaktør havde hun allerede publiceret flere bøger og var en kendt stemme i den offentlige debat imod stereotypiseringen af gamle (Munk 2004, p. 3). Ligesom Christine E. Swane hos Henning Kirk, havde hun virket som assisterende redaktør, før hun overtog redaktørposten. Anne Leonora videreførte i høj grad den kritiske stil, og talte ofte op imod paradigmet om aktivitet og produktivitet. I en leder fra 2006 i et temanummer om *Gamle hoveder*, skriver hun fx at

hovedet indrammer hjernen, et organ, som tillægges stor værdi i en kultur, der værdsætter tankens kraft, hurtighed og effektivitet. Derfor volder det hos nogle en del bekymring, at hjernen efter sigende skulle miste kapacitet med alderen. Hvis dét er sandt, må man jo også miste menneskelig værdi i en kultur som vores." (Blaakilde 2006, p. 2).

Man mindes Hanne Reintofts skarpe pen i en af de første kronikker.

Året efter, i 2005, blev *Samfund* i tidsskriftets navn gjort overflødig. Hvorfor have samfund med og dermed insinuere,

at gerontologi i sig selv ikke er del af samfundet eller indeholder samfundsmæssige aspekter? Sådan lød ræsonnementet. Hvor det ekstra ord var en nødvendig påmindelse i en overvejende medicinsk atmosfære i 1985, havde gerontologi, både som miljø og som tidsskrift, på 20 år udviklet sig i en sådan retning, at man ikke længere fandt det nødvendigt at skilte med sammenhængen i navnet. Tidsskriftet lød nu navnet *Gerontologi. Aldring og ældre, forskning og udvikling*.

En rød tråd i interviewene med de tre tidligere kaptajner er en vedvarende udfordring med at skabe forbindelse mellem både forskning og praksis og på tværs af faglige retninger. En udfordring, der har drevet redaktører og redaktion til konstant at afsøge spørgsmålet om, hvordan man bedst muligt får forskningsbaseret viden ud til de mennesker, der kan bruge den og bringe den i spil, som Christine E. Swane udtrykker det.

Der er lagt meget energi i artiklernes formidlingsmæssige niveau gennem alle årene. Opsætning og visuelt layout skal invitere alle slags læsere indenfor. Anne Leonora Blaakilde, der kom til med en baggrund i folkloristik og retorik, fortæller: *Folk har betalt for forskning via skattekrone, og vi har pligt til at levere den viden tilbage på en måde, så det er klart og forståeligt*. (Interview 14-01-2015). Viden skal 'leveres tilbage' og kvalificere initiativer i den anvendte verden, og praksis kan levere grundlag for og anspore ny forskning.

Tidsskriftet bragte også nyheder om møder og arrangementer inden for gerontologien, en rolle, der i dag er overgået til DGS' elektroniske nyhedsbrev. Ved de større

Nordiske konferencer blev der trykt centrale artikler fra de øvrige Nordiske lande, og på den måde opstod en vekselvirkning mellem tidsskriftet og de sammenhænge, man publicerede til.

Gerontologi idag

Efterhånden som det gerontologiske miljø er vokset i Danmark og internationalt, er der sket en differentiering og specialisering af viden og vidensmiljøer og parallelt hermed en fremvækst af internationale tidsskrifter. Hvor det gerontologiske miljø i en årrække havde et kraftcenter i form af Gerontologisk Institut, er situationen anderledes i dag. Mens dette humanistisk orienterede forskningsinstitut måtte lukke i 2011, er andre forskningscentre vokset op – Dansk Center for Aldringsforskning med Kaare Christensen i front, Dansk Center for Molekylær Gerontologi under ledelse af Tinna Stevnsner og Center for Sund Aldring med Lene Juel Rasmussen som direktør. Overordnet set er tilgangen af viden fra socialvidenskabelige og humanistiske felter, og særligt kritiske perspektiver, steget markant siden 1985 fra universiteterne i Danmark. Der findes nu viden om en lang række specifikke områder, det være sig ernæring, træning, cellernes udvikling og afvikling, overgang fra arbejdsmarked til pensionisttilværelse, pleje og omsorg osv.

Samtidig har kravene til vidensproduktion ændret sig. Særligt i Anne Leonora Blaakildes periode har viden og forskning fået markedsværdi og er blevet til noget, man konkurrerer på. Efter mange års diskussioner i redaktion og bestyrelsen i DGS blev der nu åbnet op for publicering af peer review artikler, for vedblivende at motivere forskere til at publicere i *Gerontologi*.

Fra *Gerontologi og Samfund* ser dagens

lys i februar 1985 og bidrager med et nuanceret og kritisk blik på aldring og ældre, til et 30 års Jubilæum i en tid med nye og mere specialiserede krav til produktion af viden, er ambitionen fra de to nye redaktører, at *Gerontologi* fortsætter kursen og bidrager med refleksion og ny viden om både forskning og udvikling af høj formidlingsmæssig standard. Vi ser frem til rejsen!

Noter

(1) Når artikler peer reviews, går de igennem en fagfælle bedømmelse, som udløser nødvendige point i den bibliometriske forskningsindikator (BFI), indført i 2009 som led i vurderingen af universiteternes 'performance' og deraf følgende tildeling af basismidler.

Referencer

- Blaakilde, A.L. (2006). Leder. *Gerontologi*, årgang 22, nr. 2. Pp. 2
- Geill, T. (1986) Dansk gerontologi i 40 år. *Gerontologi og Samfund*, årgang 2, nr. 3. Pp. 47-48
- Kirk, H. (1985) Et skib søsættes. *Gerontologi og Samfund*, årgang 1, nr. 1. Pp. 3
- Munk, K. (2004) Livets overgange. *Gerontologi og Samfund*, årgang 20, nr. 2. P. 3.
- Reintoft, H. (1995) Den enkelte er ikke et gennemsnit. *Gerontologi og Samfund*, årgang 1, nr. 1. Pp. 15-16
- Swane, C.E. (1999) Hverdagsliv og aldring. *Gerontologi og Samfund*, årgang 15, nr. 2. Pp. 3